

Александър Беляев

ИЗОБРЕТЕНИЯТА НА ПРОФЕСОР ВАГНЕР

София, 2023

АЛЕКСАНДР БЕЛЯЕВ

ИЗОБРЕТЕНИЯ ПРОФЕССОРА ВАГНЕРА (Человек, который не спит; Гость из книжного шкафа; Над бездной; Творимые легенды и апокрифы; Человек-термо; Чёртова мельница; Ковёр-самолёт; Амба; Хойти-Тойти; Ни жизнь, ни смерть)

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Иван Иванов, подбор и превод, 2023

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1228-0

АЛЕКСАНДЪР БЕЛЯЕВ

ИЗОБРЕТЕНИЯТА НА
ПРОФЕСОР
ВАГНЕР

Подбор и превод от руски
Иван Иванов

Съдържание

<i>Няколко думи от съставителя</i>	7
Човекът, който не спи.....	9
Гостът от библиотечния шкаф	55
Над бездната	83
Устни легенди и апокрифи.....	99
Термочовекът	113
Дяволската мелница	129
Летящото килимче	143
Амба	155
Хойти-Тойти	179
 <i>Приложение</i>	
Нито живот, нито смърт.....	245

Няколко думи от съставителя

В какъв ред трябва да се четат разказите за професор Вагнер е спорен въпрос. В повечето издания те са подредени по големина – от кратки към дълги, с изключение на тези, между които има пряка връзка. Аз предпочетох да ги подреда по време на написване, което ми се струва, че е по-подходящо и най-добре отговаря на вътрешната хронология – понякога в тях се споменават детайли от предишните разкази. Направих изключение само за „Летящото килимче“, който е написан последен, но според мен стои по-добре преди „Амба“ и „Хойти-Тойти“.

„Термочовекът“ е публикуван за първи път заедно с „Устни легенди и апокрифи“, но е ясно обозначен като отделен разказ. По някаква причина обаче във всички следващи издания той се включва към „Устни легенди и апокрифи“ – вероятно това е станало първо по невнимание, а оттам нататък са продължили механично да го препечатват така. Аз реших да го сложа отделно, в съответствие с оригиналния замисъл на автора.

„Нито живот, нито смърт“ е първият разказ на Александър Беляев, в който се появява името на професор Вагнер. В него обаче Вагнер не е действащо лице, а само се споменава два пъти. Добавих разказа в края като приложение, за да е пълна колекцията. Освен това той свършва в бъдещето, което го прави подходящ за епилог на книгата.

За превода съм използвал няколко издания, между които има някои много дребни разлики. Където съм забелязал такива, съм се придържал към оригиналните публикации.

Човекът, който не спи

I. Странният съсед

– Дейзи... Няма да понеса загубата ѝ! Дейзи е най-добрият ми приятел... Толкова съм самотна...

Гражданката Шмеман изтри с дантелена кърпичка зачервените си късогледни очи и дългия си нос.

– Уверявам ви – продължи тя, като изхлипа жално, – че това е работа на професор Вагнер. Аз самата неведнъж съм го виждала как води на връвчица кучета в апартамента си... Какво ли прави с тях? Божичко! Страх ме е да си помисля! Може би моята Дейзи вече не е между живите... Вземете мерки, моля ви!... Ако вие не го направите, аз ще отида в милицията!... Дейзи, бедното ми мъниче!

И мадам Шмеман отново заплака... Хлътналите ѝ старчески бузи се покриха с червени петна, долната ѝ устна увисна.

Жуков, председателят на домсъвета, се завъртя рязко в стола си и щракна с пръсти. Вече губеше търпение.

– Успокойте се, гражданинко! Уверявам ви, че ще вземем мерки. А сега, извинете ме... Много съм зает...

Шмеман въздъхна дълбоко, поклони се и излезе. Жуков въздъхна с облекчение и се обърна към секретаря на домсъвета Кротов:

– Уф!... Измъчи ме! Ама че досадни жени има!

– Да... – отвърна замислено Кротов. – Непоносима бабишкера! А работата трябва да се разследва. Това е вече четвърти случай на изчезнали кучета само в нашия двор. Съседите също се оплакват. Какъв е този кучешки мор? Няма да се учудя, ако наистина се окаже, че ги краде професор Вагнер. Само че за какъв дявол са му притрябвали? Яки за шубата ли си прави? Странен човек! Подозрителен човек!

– Професор!

– Какво като е професор? Може да прави фалшиви пари.

– От кучета ли?

– Ти не се присмивай. Имало е всякакви случаи! Кучетата са отделна работа. Обърни внимание: в стаята му по цяла нощ свети. На перденцето на прозореца често се вижда сянката му. Снове из стаята... Нощна птица!

– Да, човекът си има странности... Ето, тия дни пътувам за вкъщи с трамвая. Гледам, срещу мен седи професор Вагнер. Във всяка ръка държи по книга и ги чете и двете едновременно. Надзърнах в книгите. Едната на руски, цялата в някакви цифри, а другата – на немски. И знаеш ли кое е чудното: двете му очи се движат поотделно по страниците: с едното око чете едната книга, а с другото – другата. Кондукторката се приближи до него. „Вземете си – вика – билет!“ Той вдига едното си око към нея, а с другото гледа в книгата. Тя направо ахна. И всички пътници се втрещиха в него. Гледат го, зяпнали от почуда, а той пет пари не дава...

– Може да се е побъркал?

– Всичко е възможно...

Тропна врата. В стаята влезе Фима, старата икономка на професор Вагнер.

– Ха здравейте! Моят господар ви праца парите за наема.

– Имаше господари, ама ги изгонихме! – каза Жуков.

– Ами, моят работодател, или какъвто е там, Вагнер.

– Виж, тя може да ни каже!

– Я ни разкажи, Фима, какво прави твоят „господар“ с кучетата.

Фима махна безнадеждно с ръка.

– А много кучета ли има? Истината кажи!

– Колко са му кучетата, не мога да кажа: той не ме пуска във втората стая, където ги държи. Ама кучета има. Чува се как лаят. Една нощ надникнах през процепа на вратата. И какво да видя! Седи куче, вързано на къса каишка. Не може да легне. Явно му се спи до смърт. Главата му клюма. А той седи до него и ей така ласкаво го гъделичка по гушата: не му дава да спи. И самият той не спи. Никога не спи!

– Как така не спи? Човек не може да не спи!

– Как, не знам, обаче съвсем не спи. И леглото отдавна изхвърли. „Хич не ща – вика – и да чувам за него! Леглото – вика – е нужно само на болните.“

Жуков и Кротов се спогледаха с недоумение.

– Ама че смахнат!

– Смахнат, и още как – охотно се съгласи Фима. – Мен само навикът ме задържа: петнайсет години вече живея при него, иначе отдавна да съм си тръгнала... Беше човек като човек, а ето, вече от година насам съвсем не прилича на себе си.

– И как започна тази работа с него?

– Де да знам! Може да е от уроки?... Отначало взе да прави нещо като гимнастика. Влезеш в стаята му, а той сякаш танцува: с десния крак прилича на полка, а с левия – на валс. И с ръцете тактува различно. А после започна да си криви очите. Седи пред огледалото и ги криви. Веднъж го гледам, а на него едното му око насочено в тавана, а другото – в пода. Така се шашнах, че изтърсих всичката посуда на земята.

– Кученцето на Шмеман знаеш ли го? Дейзи му викат.

– Едно такова бяло, рунтаво? Че как да не го знам!

– Е, твоят работодател да не би да е задигнал и него?

– Да съм видяла – не съм, но всичко е възможно. Ох, разбъбрих се аз, а ютията ми ще изстине... Ето ви парите!

– Защо са толкова малко?

– Господарят казва, работодателят ми, де, че е записан в ЦИКАПУ и има право на допълнителна жилищна площ.

– Какво е това ЦИКАПУ? – попита Кротов.

– ЦЕКУБУ*! – досети се Жуков.

– Нека представи удостоверение, а дотогава трябва да плаща както по-рано. Така му предай.

– Добре! – И бършейки нос с края на престилката си, червенобузата Фима излезе тичешком от стаята.

– Ще се наложи да съобщим на милицията. Този луд може и къщата да запали или да пречука някого!

* Централна комисия по подобряване на бита на учените.
(Всички бележки под линия, без изрично упоменатите,
са на преводача.)

II. По „кучешкото дело“

Делото срещу професор Вагнер по обвинение в кражба на кучета събра пълна зала с публика. Познатите, като се срещаха, се питаха един друг:

– И вие ли сте по „кучешкото дело“?... С призовка ли?

– Не, от любопитство!... Професор – и изведнъж да краде кучета! Какво ги прави, яде ли ги?

– Аз пък съм с призовка. Свидетел. Нали моят Тузик също изчезна! Хубаво куче. Мисля да предявя граждански иск...

– Моля, всички да станат!

В залата влязоха съдиите.

– Разглежда се делото срещу гражданина Иван Степанович Вагнер по обвинение в кражба...

Към масата се приближи професор Вагнер. На външен вид не можеха да му се дадат повече от четирийсет години. В кестенявата му коса, буйната руса брада и увисналите мустаци се забелязваха само няколко сребристи косъмчета. Свежият цвят на лицето му, румените бузи и блестящите му очи излъчваха сила и здраве.

„И за този човек разправят, че съвсем не спя!“ помисли си съдията, оглеждайки с недоумение обвиняемия. Той очакваше да види изнемошял старец. И вече обзет от жив интерес, започна да задава формалните въпроси.

– Име, презиме, фамилия?

– Иван Степанович Вагнер.

– Възраст?

– Петдесет и три години...

В публиката се заспоглеждаха учудено.

– Занятие?

– Професор в Московския университет.

– Членувате ли в някой профсъюз?

– Да. На просветните дейци.

– Партиен член ли сте?

– Безпартиен. Неосъждан.

– Гражданин на СССР?

– Да.

– Женен?

– Вдовец.

– Признавате ли се за виновен?

Професор Вагнер сви неопределено рамене.

– Не, не се признавам.

– Но нали сте крали кучета?

– Разрешете ми да дам обяснение след разпита на свидетелите.

– Добре. Запишете – обърна се съдията към секретаря. – „Обвиняемият не се призна за виновен.“ Извикайте свидетеля участъков милиционер Ситников! Какво можете да съобщите вие по делото?

– В нашия участък започнаха да постъпват жалби от жителите на улица „Бъчварска“ за изчезнали кучета. На гражданина Поляков му изчезнал много скъп сетер, на Юшкевич – мопс, а на Дерюгини – даже персийска котка. Животните изчезваха безследно. Трупове не бяха намирани. Очевидно някой ги крадеше.

– Проведохте ли разследване?

– Изчезналото куче не е голяма работа. Да си призная, нямахме време да разследваме всеки случай. Но когато постъпиха жалбите на гражданката Шмеман срещу гражданина Вагнер и заявлението на домсъвета, се заехме да направим справки. Почти всички потърпевши сочеха професор Вагнер. Изобщо, той е някакъв странен човек. Разправят, че нощем не спи. Или си работи вкъщи, или обикаля по улиците. Портиерът на тяхната сграда виждал няколко пъти как Вагнер се връща през нощта с куче на връвчица. В стаята му лаят и скимтят кучета. Уликите бяха сериозни.

Ето защо, вследствие на постъпилите заявления, ние решихме да извършим обиск у професор Вагнер и да конфискуваме документацията му. Обискът бе проведен в присъствието на председателя на домсъвета, портиера и гражданката Шмеман.

В първата стая на обвиняемия не бе открито нищо осъдително, освен различни инструменти и машини с неизвестен произход. Във втората стая намерихме шест кучета от различна порода, пол и възраст. Всички те бяха вързани за стената с къси каишки. На някои главите им клюмаха, сякаш бяха душа или бяха много уморени. А на масата лежеше бяло кученце, рунтавичко, с пробита в че-

репа дупка, така че му се виждаше мозъкът. Гражданката Шмеман позна в трупа своето куче, закрещя и се строполи в несвяст...

В съдебната зала се разнесоха сдържаните ридания на Шмеман.

– Дейзи, Дейзи! – хлипаше тихо тя.

– Конфискуваните документи са предоставени от мен на съда – завърши милиционерът.

– Подпишете се. Свидетелят Жуков!

Председателят на домсъвета Жуков потвърди показанията на милиционера.

– Да извършим обиск – добави той – ни накара също и обстоятелството, че професор Вагнер е много особен съсед. Хората го мислят за побъркан и даже се страхуват да пускат децата си. За да се избегне паника и хаос сред населението, бих помолили Вагнер да бъде подложен на психиатрична експертиза. Може да е опасен – добави Жуков, който знае защо смутен – и да се наложи да го изселим.

Професор Вагнер се усмихна.

– С какво е опасен? – попита съдията.

– Ами по принцип, като ненормален! И съседите се оплакват: в стаята му нещо съска, жужи, после изведнъж гърмежи... Току-виж взривил къщата!... И кучетата вият по цяла нощ... Неудобен съсед, с една дума...

– Гражданката Шмеман!

– Господин съдия! – започна тя с треперещ глас, бършейки с кърпичка сълзите си, после бързо се поправи: – Гражданино съдия!... Той е убиец! – И посочи към Вагнер с пръст, на който имаше две венчални халки. – Аз съм вдовица... Никого си нямам... Той уби най-добрия ми приятел... Моята Дейзи! – И Шмеман пак се разплака.

– Предявявате ли граждански иск?

– Какъв иск? За какво?

– За кучето... Нали за това молите в своето заявление...

– Нищо няма да ме възмезди за загубата ѝ! – произнесе с трагичен тон тя. – Не знам какво пише там...

Останалите свидетели не добавиха нищо ново. Портриерът разказа подробно как са изчезвали кучета от двора им, как из-

чезнало и последното кученце Дейзи, как той виждал Вагнер да води кучета в къщата... Един от свидетелите бе познал своето куче сред „жертвите“ на професора. То било живо, но изглеждало необичайно уморено и щом го прибрали въщи, спало непробудно три денонощия.

– Сред документите, иззети от професор Вагнер при обиска – каза съдията, когато разпитът на свидетелите свърши, – има дневници с различни записки, очевидно за провежданите от него опити над животните. Ще ви прочета някои от тях. Ето – започна той – какво пише Вагнер за опитите си:

„Опитно животно: Диана, сетер, самка, тегло двацет и два килограма. Вискозитет на кръвта по време на бодърстване – две цяло и осемдесет и девет стотни. Вискозитет на кръвта в период на изтощение от безсъние – едно цяло и четирийсет и шест стотни.“

Има и редица такива таблици:

„Криоскопична точка*^{*}: нормално състояние – петдесет и девет стотни от градуса; състояние на непреодолима нужда от сън – петдесет и осем стотни от градуса.

Плътност: нормално състояние – едно и шестдесет и четири хилядни; състояние на непреодолима нужда от сън – едно и петдесет и седем хилядни.

Вискозитет: нормално състояние – две цяло седемстотин и единайсет хилядни; състояние на непреодолима нужда от сън – две.“

Обвиняеми професор Вагнер! Свидетелските показания и огласените документи, струва ми се, доказват изцяло вашата вина. Защо не се признавате за виновен? Обяснете ни...

– Граждани съдии! Аз не отричам факта на отвличане на кучета, но не се признах за виновен и ето защо. Всяка кражба предполага користна цел. А аз нямах такава. Вие сам прочетохте документите, от които съдът можа да се убеди, че съм преследвал единствено научни цели. Аз провеждам опити, които са от огромно значение за цялото човечество. Ползата, която ще донесат тези опити, е несъизмерима с нищожната вреда, която съм причинил.

* Точка на замръзване (в дадения случай – на кръвта).

– Какви са тези опити?

След известно колебание професор Вагнер каза:

– Аз работя над проблема с умората и съня. Да победя умората и да унищожа нуждата от сън – ето каква задача съм си поставил.

– И успяхте ли да я решите? Вярно ли е, че вие самият вече минавате без сън?

– Да, вярно е. Аз вече не спя и мога да работя неуморно по двацет и четири часа в денонощието.

Публиката се размърда. Чуха се удивени възгласи и шепот.

– А защо не сте публикували вашите постижения?

– Все още продължавам да усъвършенствам методите си.

– Но няма ли да ни обясните защо сметнахте за нужно да прибегвате към такива странни и незаконни начини да се сдобивате с кучета за своите опити? Щом опитите ви са толкова ценни, правителството би трябвало да ви осигури всичко необходимо за работа!

Професор Вагнер се смути.

– Тези опити са прекалено смели. Биха могли да изглеждат дори фантастични. Аз самият вярвах в успеха, но по пътя ме чакане неизбежни провали. Те можеха да погубят и работата ми, и моята репутация, преди да съм достигнал положителни резултати. Затова реших да ги провеждам в тишината на кабинета си, на свой собствен риск. Но имах прекалено малко лични средства, за да купувам кучета за опитите си. Затова бях принуден...

– Да ги крадете? – добави с усмивка съдията.

Вагнер се изпъна и отвърна с тон на дълбоко убеждение в своята правота:

– Кучешкият живот продължава някакви си двацетина години. Стойността на едно куче е броени рубли, на много – десетки рубли. А като унищожа няколко кучета, аз ще утроя дължината на човешкия живот, а заедно с нея и човешката производителност. Ако заслужавам наказание за това, съдете ме! Нямам какво повече да добавя.

Съдиите се оттеглиха на съвещание. Публиката зашумя като разбунен кошер. Във всички ъгли се образуваха групички от спорещи за предстоящата присъда. Чуваха се отделни викове:

– Кражбата си е кражба!

– Но неговите опити могат да облагодетелстват човечеството!
– Съвсем да не спим? – говореше някакъв ухилен шишко. –
Покорно благодаря! Позволете ми да се откажа от това благо-
деяние! Още Тургенев е казал, че целият ни живот е сън и най-
хубавото в него пак е сънят!

– Може пък да лъже?

– Кой? Тургенев ли?

– Не, Вагнер, като казва, че изобщо не спял. Не може човек
да кара без сън!

– Съдът влиза!

Присъдата бе изслушана с напрегнато внимание. Съдът
признаваше факта на кражбата за доказан и осъждаше професор
Вагнер на един месец лишаване от свобода при лек режим. „Но
като се вземе предвид досегашната липса на осъдителни присъ-
ди у обвиняемия и отсъствието на користни цели, наказанието
да се приложи условно с едногодишен изпитателен срок...“

– Разглежда се делото по иска на домсъвета...

Публиката се изсипа от залата, обсъждайки присъдата, коя-
то явно задоволяваше повечето от тях: формално Вагнер бе на-
казан, а фактически оставаше на свобода...

Само неколцина критикуваха решението.

– Значи може безнаказано да се краде и убива? – питаше с
демонстративно висок глас Шмеман, търсейки подкрепа с по-
глед.

– Щом няма корист, няма и кражба! Вагнер трябва да об-
жалва! – казваха други.

Под кръстосаните погледи професор Вагнер си проправяше
път по коридора на съда. Но не обръщаше внимание на никого.
Тревожеше го мисълта:

„Откъде ще взема сега нужните ми за опита кучета?...“

III. Човекът, който не спи

Съдебният процес имаше неочаквани последици за професор
Вагнер: той стана известен, може би по-рано, от-
колкото му се искаше. На съдебното заседание
случайно се оказа кореспондентът на един него-

лям московски вестник. След няколко дни в раздела на съдебната хроника се появи дописка с интригуващото заглавие „Човекът, който не спи“. В нея се описваше съдебният процес срещу Вагнер и се съобщаваше, че той е „победил съня“: изобщо не спи и може да работи, без да се уморява, двацет и четири часа в денонощието.

В резултат на тази дописка няколко дни по-късно икономката съобщи на професора за пристигането на кореспондент на „Известия“. Вагнер се намръщи недоволено: той бе свикнал да пази работата си в тайна. Но като помисли малко, реши да използва посещениято на представителя на пресата: след като вече не можеше да лови нощно време кучета, оставаше му да прибегне към правителствена помощ. Да продължава тайно опитите си бе станало невъзможно, а и нямаше голяма нужда от това: с постигнатото вече можеше да премине към публични изяви. Кореспондентът бе приет.

Промъквайки се между купищата машини и апарати, кореспондентът Горев видя професор Вагнер и спря изненадано. Вагнер стоеше до висока чертожна маса. От носа му излизаха две гумени тръбички, които минаваха през отворстие в рамката на прозореца и водеха навън. Тези тръбички сякаш органически свързваха професора със заобикалящите го машини, като че ли той самият се бе превърнал наполовина в машина. И още едно нещо поразя Горев: с лявото си око Вагнер преглеждаше някаква книга и си водеше бележки с лявата ръка, а дясното си око насочи към посетителя и му протегна дясната си ръка.

– Заповядайте, седнете – покани го любезно Вагнер, без да спира да работи с лявата ръка.

Горев, който като всеки опитен кореспондент беше виждал какво ли не, бе така поразен, че забрави всички обичайни журналистически подходи и мълчаливо, с пълно недоумение гледаше ту бягащото по книгата и ръкописа ляво око на професора, ту тръбичките в носа му.

Професорът забеляза недоумяващия вид на посетителя и се усмихна.

– Учудвате се на тези тръбички ли? – започна любезно той. – Но това е съвсем просто: аз ценя прекалено много времето си, за да излизам на разходки. А чистият въздух е необходим за те-

лесното здраве и яснотата на мисълта. Затова направих малко приспособление: изведох навън, над покрива, две тръбички, чиито краища се пъхат в носа с помощта на специален накрайник. При вдишване се отваря един клапан, а при издишването този клапан се затваря от въздушното налягане и се отваря друг, който изпуска преработения от белите дробове въздух. Това малко приспособление ми дава възможност през цялото време да дишам чист въздух и вижте какви са ми румени бузите! Дребно изобретение, но то може да донесе голяма полза. Помислете си за болните, които не могат да бъдат изкарвани от стаята. От съвременната вентилация има какво още да се желае. Но с помощта на този прибор всички болни могат да дишат чист въздух. Аз предвиждам дори нещо по-голямо: щом още древните римляни са били способни да си доставят вода от стотици километри със своите монументални акведукти, то защо ние да не създадем „аеродукти“? Бихме могли да доставяме с тръби планински или пък морски въздух. В края на краищата това ще излезе по-евтино, отколкото да пращаме болните на стотици или хиляди километри заради въздуха. Централни тръбопроводи със специален компресор ще подават въздух в градовете ни и той ще се разпределя там. Планински, морски, степен или боров въздух ще бъде достъпен за всички...

Професор Вагнер говореше бързо, без да спира да пише с лявата ръка. С дясното око продължаваше да гледа посетителя.

Горев най-после възвърна дар словото си.

– Кажете, как успявате да правите това?... – И той се взря в разногледите очи на професора и лявата му ръка.

– Да пиша с лявата ръка, да управлявам поотделно всяко око, да работя и в същото време да беседвам с вас ли? Работата е там, че двете ми мозъчни полукълба работят съвсем самостоятелно и почти независимо едно от друго.

Но трябва да ви обясня, така да се каже, отправната си точка. Както ви е известно, аз официално съм професор по биология. Надявам се, също така ви е известно, че съвременните научни дисциплини извънредно бързо се разпадат на самостоятелни части. Пред очите ни расте биологичната химия.

Всяко ново научно разклонение, като например атомната теория, бързо израства в самостоятелна

научна дисциплина. Нужни са години, за да се овладее всяка от тези отделни научни области.

А между другото, за да се върви напред, трябва да се познават и сродните науки: биология и физиология, химия и електричество, даже геология и астрономия – всички те се преплитат, влияят си взаимно една на друга. Нужен е някакъв всеобхватен ум, който да побере цялата тази маса от знания. А човешкият живот е толкова кратък! Аз съм вече над петдесетте. Още някое-друго десетилетие и край. А пред мен има колосални задачи, които искам да реша. Значи първото, което трябваше да направя по пътя към своята цел, бе по някакъв начин да удължа живота си. Отначало мислех за опити за подмладяване. Постигнатото досега в тази насока ми помогна: аз изглеждам по-млад от годините си. Може би някой ден ще се върна към тези опити. Но засега се спрях на онова, което ми бе по-добре познато от работата ми върху мозъка.

Първото, което ми дойде наум, бе да развия способността да работя поотделно с всяко мозъчно полукълбо. За съжаление, не мога да се спра подробно върху тези си занимания, това би отнело прекалено дълго време. Ще кажа само, че тук главна роля играе тренировката. Може би сте виждали ритмичната гимнастика на Далкроз? Децата бързо овладяват способността да извършват асиметрични движения: могат с дясната ръка да отмерват три такта, а с лявата – два, при това в различно темпо, като същевременно извършват различни движения и с краката. Нещо подобно правех и аз – между другото, за пълно недоумение на моята икономка.

По-трудно се оказа да овладее очния апарат. При хората всяко око има самостоятелна система за управление, но поради факта, че виждаме по-добре, когато съсредоточим и двете си очи в една точка, у нас се е изработил навик да съгласуваме движенията им. Наследствеността на тези навици усложняваше борбата за „автономност“ в движенията на очите. Само че такава независимост на всяко око е напълно възможна. Пример за това е хамелеонът. И така, аз се захех с упражнения. Сам виждате резултата. Да се науча да пиша и работя с лявата ръка не представляваше трудност. Оставаше ми да премина към последния етап: да се науча да върша две умствени работи едно-

временно, например да пиша с двете ръце две научни изследвания на различни теми. Това ми отне няколко години. Но аз постигнах своето. По този начин удвоих производителността на мозъка си.

Само че и това ми се виждаше малко. Осем часа сън! Ние губим една трета от живота си в това безпомощно полумъртво състояние. Ето какво ме възмущаваше. Да освободя човечеството от робията на съня! Какви необикновени перспективи откриваше това, какви възможности!... Колко още велики произведения биха ни дали великите мислители, ако им се подарят всички нощи за творчество! Колко недовършени велики произведения щяха да бъдат завършени! С каква скорост би тръгнал прогресът! Работникът, след като е отработил полагащите му се часове край струга, би прекарвал нощта над някоя книга или зает с обществена дейност. Нямаше да имаме неграмотни. Нещо повече, всички щяха да получат възможност да станат образовани хора. С какви гигантски крачки щеше да тръгне прогресът! Ето за какво си мислех...

Професор Вагнер се въодушеви. Дясното му око гореше от ентузиазъм. Вълнението явно се предаде и на другата половина на мозъка му: лявото му око също заблестя, а писането на лявата ръка стана пресежливо.

Но Вагнер забеляза това и лявото му око сякаш угасна, задълбочавайки се в работата, лявата ръка се върна към методичните си движения, докато в същото време дясното му око продължаваше да гори от въодушевление, а дясната ръка описваше широки кръгове.

– И сега това е възможно! – каза професорът. – Сънят изобщо не е нормално явление, а болест, явяваща се резултат от натравяне с хипнотоксини: това са особени отрови, които отделя мозъкът при своята работа. Отровеният по този начин човек заспива, с други думи се разболява.

Когато човек спи, мозъкът не изработва нови токсини; през това време организмът унищожава токсините, натрупали се през работния ден. Така, след като се наспи, човек оздравява, но – уви! – само за да се разболее отново вечерта и пак да е принуден да ляга в кревата. Не е ли ужасно?!

Освен това сънят е заразителен. Аз направих такъв опит: принуждавах едно куче да не спи. Когато организъмът му бе отровен от хипнотоксините, аз ги извличах и ги инжектирах на друго, току-що събудило се от продължителен сън куче. То моментално заспиваше.

Цялата ми задача се състоеше в това да намеря „противоотрова“ – антихипнотоксини. И аз успях да реша тази задача по-широкообхватно, отколкото предполагах: откритият от мен антихипнотоксин убива не само токсините на съня, а и други. Следователно той заздравява целия организъм. Имаше немалко препятствия, но те вече са победени. Аз надвих съня. Изхвърлих леглото си – този символ на болницата. Вече не спя и работя почти денонощно. Антихипнотоксина го приемам заедно с храната. За хранене губя около час-два в денонощието.

Всичко това бе толкова необичайно, че Горев продължаваше да седи мълчаво, слушайки внимателно професора.

– Но как се чувствате в началото? – попита накрая той.

– Да, наложи ми се да се преборя с навика да спя. Изобщо не ми се спеше. Но този непрекъснат, безкраен работен ден – ту със слънце зад прозореца, ту с тъмната завеса на нощта – ми действаше някак странно. Скоро обаче свикнах с това. Затова пък колко добре се работи в нощната тишина! Няма да скрия една егостична мисъл: страхувам се, че когато всички хора започнат да водят безсънен начин на живот, нощем няма да е толкова тихо.

– А не допускате ли, че перспективата за живот без сън може да не се понарави на всички?

– Даже съм сигурен в това. – И професорът се усмихна. – Веднъж през зимата в едно затънтено селце предложих на някакъв селски момък, който ми се чудеше, че не спя, да изпробва моето средство върху себе си. Той се съгласи. На сутринта го питах как се чувства. „Мътните го взели! – вика ми момъкът. – За малко да пукна от скука! Цялото село спи. Само кучетата лаят. Ходих, обикалях – мъка! Качих се на печката – не мога да мигна. Мислех си, че тази нощ никога няма да свърши!“ Освободете хората от привичния им труд – продължи професорът – и те също ще започнат да скучаят. Но всичко това се отнася само до хората с ниска степен на култура. Същата тази култура бързо се издига при рационално използване на „безсънните нощи“.

– Още един въпрос. Вие казвате, че почти не спите през всичките двама и четири часа. Но как не се уморявате?

– Много просто. Умората също е болестно явление. Работещият мозък отделя хипнотоксини, а работещите мускули – кенотоксини: отрови, които предизвикат чувство за умора. Аз вкарвам противоотрова – ретардин, и умората изчезва на мига. Моят ретардин прекъсва развитието на болестта, наречена умора, също както в момента пресичат възвратния тиф, вкарвайки в организма диоксидаминоарсенобензолдихлорхидрат – изрече като скоропоговорка Вагнер.

На Горев му секна дъхът от тази дълга дума. Той помоли професора да повтори сричка по сричка причудливото название и го записа в бележника си. „Такива думи придават на статията научна тежест“, помисли си той.

– Хайде сега пресметнете – каза професор Вагнер. – Работейки с двете мозъчни полукълба, аз удвоявам своята производителност. Работейки двама и четири часа вместо осем, аз утроявам работното си време. Значи работя за шестима, при това без каквато и да било вреда за здравето. Следователно за трийсет години трудов живот човек ще може да свърши работа за сто и осемдесет години. Или иначе казано, на всеки половин век човечеството ще напредва по пътя на прогреса с цели три столетия. Как мислите, всичко това струва ли си няколко еснафски кучета? – завърши с усмивка професорът.

IV. „Диктатор“

Просторната гостна на банкера Голдзак, купил си неотдавна баронска титла, бе обзаведена с тежко великолепие. На стените, покрити с резбована дъбова ламперия, се кипреха еленови рога и гербовете на новоизпечения барон. В ъгъла бе поставена рицарска броня с меч от XIII век – съмнителен „предтеча“ на барона. На прозорците с тесни решетки цветните стъкла изобразяваха същия баронски герб: жълт щит със сгъната в лакътя бронирана ръка, която стиска в желязната си ръкавица меч. Над ръката имаше пет тъмносини звезди.